

S. 16171

Aleksander Antson.

V A B A S T A J A D.

Draama kolmes
vaatuses.

Teine täiendatud ja
parandatud trükk
~~millemisest~~ "kolguta".

894.545-2

ENSV
Riigiraamatukogu

5 16171

X ✓

20 ⁰_{vii} 45

L. Siideri' arwe

Rec. 15.-

Tegelased:

Valter, põrandaalune kommunist:

Ema

Maret, Valteri näine.

Raimond

Kondrad

Revelut alonäär

Kolm kaitsepolitseinikku.

E s i m e n e v a a t u s .

Hämar tuba, mida tagaseinas rippuv väike lämp suudab valgustada ainult vaevaliselt. Kõrgest ahjust heidavad kustuvad söed tumedale seinale kahvatu tulekuma.

Väljas lööb vihm raskelt aknaid. Vahetevahel helgivad need kaugest ja heledast tuletornitulest, mis korrapäraste vaheaegade järele süütub ja kustub. Tugev torn hundab sügiseselt ümber maja; hooti tundub nagu väriseks kogu ehitus selle võimsatest hoogudest.

Toa tagaseina läheduses akna alla istub ema. Ta on vajunud muredest kumargile.

(Märkus: Väikelavadel, kus tehnilisi raskusi ahju ja tuletornitule kujundamisega, võib neid ära jätta).

Ema (ohates): Hoidku küll! Mitte midagi ei muutu! Mitte midagi ei muutu.

(Samal ajal avaneb kõrvaltoa uks. Tuppa saabub Maret. Ta peatub ukse kõrval ja silmitseb iroonilise pilguga palvetavat vanakest. Viimane ei näi ta sissetulekut märkavat).

Maret (Ta häälest kostab teravus ja etteheitvus): Juba jälle! Jälle sa soiid! Mis sul häda on?

Ema (tõstes ehmites pea ja vaatab tumas meeleheitel Mareti poole, ilma, et selle küsimusele kohe vastaks)
Süngesse tuppa tekib viivuks vaikus, mida läbib vaid tormi hullung ja valjenev vihma krabinaknail.

Ema: (Etteheitvalt) pika pausi järele):
Sa küsid seda veel?

Maret: Mis sa siis halised ja tõinad?
Muud enam ei olegi. Ja kui sul siin küllalt hea ei ole, eks sa

siis lähe mujale.

Ema(raskelt ja süngelt): Ammu oleks läinud! Aga kuhu?... Ons mulle veel midagi järele jäänud. Oleks mu pceg siin, kõik clekst teisiti...

Maret: Eks ta tulgu siis!

Ema:Tulgu! Sina ütled seda! Kuidas ta tuleb, kui nuhid teda igalt poolt taga otsivad, nagu oleks tema mingi kurjategija!

Maret:Ju ta siis on! Elagu nagu teised inimesed elavad!

Ema:On's ta kellegile halba teinud? (seesama uhkusega): Sa tead, ta on ideeline inimene - kommunist!

Maret: (mõnitavalt) Kommunist! Mis ta sellest kasu on saanud?

Ema:Kõik ei mõtle ainult oam kasust nagu sina. Sa pole mulle küll kunagi meeldinud nii nagu peaks poja naine meeldima selle emale, kuid seda ma poleks kunagi uskunud, et sa sarnane oled.

Maret: Noh! ... Missugune?...

Ema:Jäägu parem ütlemata...

Maret:Missugune? Ütle aga julgesti!

Ema: Niisugune hilpude ja tcredusehimuline...(äkki julgelt) niisugune lipakas!

Maret:(Hüsteeriliselt, tulivihaselt) Ütle seda veel kord! Ütle!

Ema: (rahulikult): Misra sellest enam ütlen. Ju sa seda ise paremini tead.

Maret:(Endiselt): Ah seda tuled sina mulle ütleva! Sina...!

Ema: Sa ju ise tahtsid, et ma ütleks.

Maret!(Karjades) Vait! (Sisistades) Ah see on siis tasutaks selle eest, et meie siin sind oleme toitnud ja katnud nagu oma inimest! Ah see on siis tasutaks!

Ema: Pole ma siit muidu midagi saanud! Selle koikunurga ja need leivapalukesed, mis ma siit saanud - olen ma mitmekordselt ärateeninud. Ma olen siin olnud sulle majateenijaks, pesunaiseks, kojameheks ja kõigiks. Palju sa ise oled teinud - seda sa ju tead!

Maret: Pole mul sind enam tarvis - tänasest päevast peale! Paki oma kolu kokku ja - et sa kadunud oled!

Ema: Või nõnda siis... Lõpuks te viskate mind siis veel tänavale. Ole tänatud tütrekene!

Maret: Pole ma sinusugusele mingi tütar!

Ema: Sa oled minu poja naine! Ja kui ta tuleb sinu käest küsima kuidas minuga on? Mis sa siis vastad?

Maret: (Irooniliselt): Küll ma ta siis saadan politseist järele küsima.

Ema: Ah, seda sa teeksid? Oi-Oi!

Maret: Pole mul temaga muud tegemist. Või arvad sa, et keegi sunnib mind meie riigi- ja valitsusevastaste kommunistiga abielus olema? Survega sunnib?! Siis sa küll eksid!

Ema: Miks sa siis temaga abiellusid?

Maret: See oli rumal eksitus. Ma ei tunnud teda. See oli kõik. Röövliga ei sunni ka keegi abielus olema.

Ema: Ah röövliga?! Röövlile sa oled nüüd armukeseks. Oi-jah!--- Ja Valter pidas teda veel oma sõbraks.

Maret: (Karjudes) Kao juba! Kao kõöki! Ja homme hommikuks olgu maja sinust tühi!

Ema: Hea küll! Hea küll! Eks ma ole tänaval ka parem kui siin. (Väljub ebakindlal kõnnakul toost).

Maret: (Üksijäädhes) Või niisugune! (Läheb toast kõrvalruumi).

Rium jääb viivuks tühjaks. Väljas on torm suurenenud; selle hoogudes paenduvad põõsastikud akna taga vahetevahel peaaegu maani. Aknad helenduvad endiselt, korduvalt, väikeste vaheaegade järele helledest kiirtevihust. Siis praotub välisuks. Tuppa saabub ettevaatlikult Raimond. Ta rattab kõrvaltoa lävele.

Raimond: (Tasa hүүdes) Mare! Maret!

Maret: (Lävele ilmudes) Ah, sina! Juba tagasi.

Raimond: Tase! Ma ei ole üksinda.

Maret: (Tasem) Siin ei ole ju kedagi. Mis siis on?

Raimond: Kus vanamoor on?

Maret: Saatsin kööki.

Raimond: Hoiat seal kinni. Ära lase teda mingi hūna eest siia.

Maret: Ma ei saaru? Milleks siis? Mis see tähendab?...

Raimond: Ma leidsin linnast sinu endise mehe - Valteri. Kolasin vaksali läheduses ringi. Päris juhuslikult nägin. Läksin juurde ja... Ei tahtnud alul tundagi. Maskeeris igat viisi.

Maret: Milleks sa ta siia vedasid? Vedameid ka veel sisse.

Raimond: Jätat nüüd! Ma arvasin - ehk tahad näha?

Maret: Kena mõte! Milleks? Pole minul niisugusest enam sooja ega külma.

Raimond: Korra oli.

Maret: Palju, mis oli. Iga inimene eksib. Mina teda küll ei taha näha.

Raimond: Mul on temaga oma kava. Kõigesti tahtis ema näha. Ega ta muidu poleks tulnudki.

Maret: See puuduks veel. Ja sa vedasid ta siia.

Raimond: Oli vaja!

Maret: Minu järele ei küsinudki?

Raimond: Näib vist teadvat...

Maret: Arvad sa?

Raimond: Näis niimoodi. Nüüd mine ja hoolitse, et meid ei tulda segama. Ja ise ära näita samuti nägu.

Maret: Hea küll. (Lävel pöördudes) Aga - ole ettevaatlik!

Raimond: Ära karda.

(Maret väljub. Raimond vaatab korra toas ringi ja vienkunud, et kõik on korras, väljub välisuksest. Peatselt saabub ta tagasi, ühes Valteriga).

Raimond: Soo! Olemegi kohal. Palun tee nagu oleksid kodus.

Valter: Kohus! Malesugustel pole üldse enam kodu. Rändame ringi nagu igavesed Ahasveerused! Kas oma teab juba...?

Raimond: Oli läinud välja sugulaste juurde. Täleb alles hommikul tagasi. Meil ei vedanud. (Tõmbab kiire liigutusega akendele eesriided ette).

Valter: Tulin siis päris asjatult. Ma pole teda aastaid näinud. Võid kujutada missugune sündmus see minule on.

Raimond: Eks sa ooted. Või kardad sa isegi minu juures?...

Valter: Ma ei karda midagi. Kuid mul on vähe aega. Tööd on palju.

Raimond: Ikka töö ja ülesanded. Kas sa naist ei tüdine kord? Kas sa kord ei tüdine juba sellest koera elust?

Valter: Selle abil loome kord terve maailma teistsuguseks. Mis see minu

väikene tüdinemine - miljonite kannatuste ja rõõmade kõrval.

Reimond: (Pinevalt kuulatades) Tasa!

Valter: Mis on?

Reimond: Kas sa ei kuulnud?

Valter: Mida? Ma ei kuulnud midagi.

Reimond: Kostis nagu oleks kaegi väravast tulnud. Võib-olla märkesid meid tēnaval ja tulid järele.

Valter: (Kiiresti töustes ja taskust revolvrit haarates). Eks siis oleme vastuvõtuks valmis! (Mõlemad kuulavad vaikides. Valter jaas mūhiseb vaid torm. Ei tule kedagi).

Reimond: Tasa!... (Mõlemad kuulatavad uuesti). (Pikk paus).

Valter: (Reimondile ironiliselt pilku heites, naeratades): Noh, mulle näib, et sina kardad minu pärast palju rohkem, kui minna ise!

Reimond: No, kui sind siit loetakse, ega minule selle eest just kottkaristi ei kingita.

Valter: Pole viga! Sarnase ilmaga on kodanluse nuhid harilikult kodu's ahjutaga.

Reimond: Siis nad vaevalt teaksid tulla. Noh, kuidas on jalaga?

Valter: Ei tee just lõbu.

Reimond: Valutab?

Valter: Ja.

Reimond: (Sõbraliku hoolitsusega) No, mis me siis teeme?... Katsu lahti võtta! Pea, ma vaatan sulle uued sidemed. (Võtab kapist rohupudeli ja sidemed). Seome ta siis juba uuesti kinni.

Valter: Ah, lase olla! Ei ole vaja!

Raimond: Ära nüüd vaidle!

(Aitab Valteri paremat jalga, milles paranev kuulihälv, uuesti siduda. Sidumist lõpetades).
So! Loodame, et ta Sul siiski paraneb.

Valter: Vaevalt niipea.

Raimond: Kuidas see ometi juhtus?

Valter: Olin linnatulekul liiga julge. Mind märgati ja selle tagajärjel olen nüüd sarnane. Oli haruldane juhus, et ma tol korral eluga pääsesin.

Raimond: Oled sa mõne arsti juures käinud?

Valter: (Üllatunult): Arsti juures? Meie jaoks ei ole ei arste ega ametiasutusi - peale vanglate! Viimaski on sellest ajast kättesaamatuks muutunud kui - leiti et
:mahelaskmine on odavam.

Raimond: Kas teil linnas siis ainustki usaldusväärilist arsti ei ole?

Valter: (raputab tummalt pead).

Raimond: Ja mida sa edespäi kavatsed? Kas sa kord juba sellest tööst ei kavatses loobuda?

Valter: Loobuda? Enne loobun kõigest muust. Kas sa nii vähe meid veel tunned? Enne loobuks paljud meist omast elust - kõigest!

Raimond: Sina samuti?

Valter: Mina samuti.

(Samal ajal kostab läbi torni mühina vali koputus välisuksele. See kordub, kordkorralt valjanedes. Mõlemad seesoolejad tõusevad ehmunult).

Raimond: (ärevalt) Mis see tähendab?

Valter: Märgati tänaval ja tuldi järele!..

(Väljast kostavad käredate hüüded:
"Tehke lahti. Seaduse nimel, tehke
lahi! Mõlemad seosolejad kuulata-
vad kokkunult.)

Valter: (Haarab taskust revolvri. Siis
pöörduv ta Raimondi poole. Kõgu
ta olokust paistab külm rahulikkus
ja enesevalitsus. Tasa, peaaegu
sosistades).

Põgenemiseks ei ole vist enam või-
malusi. On siit mõni pääsetee? On
sul kohta minu varjamiseks?

Raimond: (avab väriseva kätega seina taha
peidetud avause). Ruttu! Ruttu!
Siit ei tohiks nad Sind kergesti
leida. Ja kui nad tulevadki, siis
sealt viib uks tänavale, kui maja
ainult ümberpiiratud ei ole.
(Valter kaob lühikese kõhkluse
järele seinatagusesse avausse.
Raimond asetab vaiba endisele
kohale. Selle järele kiirustab
ta ust avama. Eeskojast kostab ta
rahulikuks sunnitud hääl).

Raimond: Kes seal on?

Hääl väljast: Seaduse nimel tehke lah-
ti! Meil on ülesandeks seda maja
läbi otsida.

(Ei möödu palju aega, siis saa-
bub tuppa kolm meest. Igaüks
neist hoiab käes laskevalmis re-
volvrit).

Esimene: Teie varjate enda juures üht
kommunisti. Juhatage meile sil-
mapilkselt selle peidupaik!

Raimond: Enda juures?! Siin majas? Mil-
lest teie seda järeldate? Siin
elavad ainult oma inimesed. Siin
ei ole ühtegi võõrast.

Esimene: (teravalt ja irooniliselt) Ainult oma inimesed...?! (Kaaslastele) t-sige läbi!

(Revolvrüd laskevalmis hoides alustavad kolm meest läbiotsimist. Nende sünged kogud ristlevad hämaras toas nagu viirastused. Iga koht, mis pakub varjamiseks vähemaidki võimalusi, saab läbituhitud piinliku hoolega. Esimene võimudest seisab samal ajal välisukse kõrval, jälgides kaaslaste tegevust).

Raimond: (näib juba muutuvat rahulikumaks, peanagu ükskõikseks. Otsegu endale). Võite ju otsida!

Esimene: (Ta hääl kõlab ilmse kohtlustavusega).

Ah siin olavad siis ainult oma inimesed? Või nii? Aga kuhu teie siis selle võõra peitsite?

Raimond: Missuguse võõra? Ma ütlesin Teile juba, siin ei ole ühtegi võõrast!

Esimene: Ah nii?! Või nii! - - Seda näeme varsti!

Raimond: Kui arvate, võite ju otsida.

Esimene: Teid on varemgi süüdistatud riigivastaste varjamises.

Raimond: Võib olla. Süüdistada on ju kerge. Kuid ei tohiks enne süüdistada, kui siit mõni juba leitud on. Süüdistamiseks peaks ikka mingisugune alus ka olema.

Esimene: No, no-noh!

Raimond: Iga seadus kaitseb inimesi asjata kohtlustamise eest.

Esimene: Seda näeme varsti, kas asjata või mitte.

Raimond: Muidugi! Just seda! Küll te siis teisiti kõnelete.

Esimene: (Ähvardavalt) Vaatame! Vaatame!
(Möödub hulk aega, siis saabuvad läbiotsijad tagasi).

Esimene: Noh?

Teine: Ei ole midagi!

Esimene: Otsisite igalt poolt?

Teine: Viimase kui urka.

Esimene: Noh noh! Mis see siis tähendab?

Teine: (Kehitab õlgu).

Esimene: Siis on Jord meid jälle nina-
pidi vedanud. Kurat ja põrgu!
Sarnased asjatud käigud ei tee
just lõbu. (Raimondi poole) Tä-
nage õnne, et seekord veel paa-
sesite. Hääd ööd!
(Väljuvad. Raimond ootab veidi
aega, siis lukustab ta väljuja-
te järle uksed ja tuleb tagasi.
Möödub vähe aega, siis kõrvaldab
ta vaiba.

Raimond: Võid vist vilja tulla.

Valter: (hääli) Läksid minema?

Raimond: Läksid õnneks jah.

Valter: Aga kui tulevad tagasi?

Raimond: Ootamatult ei saa nad igata-
hes tulla. Uksed ja aknad on
kinni.

Valter (väljub peidukohast): Peaksin
katsuma pimedust põgenemiseks,
kuid ma kardan, et nad maja
vähemalt kogu tänase öö valve
all hoisavad.

Raimond: Arvan, et Sa kõige õigemini
teed, kui end rehulikult minu
juures varjad. Vaevalt on Sul
kusagil mujal selleks paremaid
võimalusi.

Valter: Raske öelda, mida teha.

Raimond: Oli Sul linnatulekuks erilisi
ülesandeid?

Valter: Erilisi mitte.

Raimond: Olukord on muutunud viimasel ajal vist õige raskeks.

Valter: Kerge ei ole see kunagi olnud.

Raimond: Partei keskkomitee peaks peatseks revolutsiooniliseks väljastumiseks eeltöid tegema, kui ta ei taha enne seda kõike omi tegelasi kaotada.

Valter: Kerge õelda. Oleme sellas täiesti teadlikud. Kuid proletaaria passiivsus ei võimalda praeguses olukorras palju rohkem.

Raimond: Kas mitte samavõrdselt ka juhtide passiivsus?

Valter: Oleme teinud kõik mis võimalik.

Raimond: Kes seda teie asja siis nüüd ajavad?

Valter: Üksikud, need, keda alati võib usaldada. Need, kes ennem surevad, kui et nad omi seltsimehi ära annaks.

Raimond: Noh palju niisuguseid mehi nüüd veel on?

Valter: Jatkub.

Raimond: Palju sul meid siin siis veel on?

Valter: Arvu me sulle kahjuks ei või öelda - aga küll neid jätkub.

Raimond: Kas Resev on ka veel Tallinnas?

Valter: Võib olla. Ei või öelda.

Raimond: Arvad sa, et lähemel ajal üldse riigipöördeks ja revolutsiooniks on veel mingisuguseid väljavaateid?

Valter: Revolutsiooni väljavaated on muuseas tingitud ka valitsevast olukorrast, ja enne kui see ei parane, ei kao ka väljavaated revolutsiooniks.

Raimond: Ja kus keskkomitee nüüd asub?

Valter: Arvad sa, et ma seda võiksin sulle öelda?

Raimond: Saladus?

Valter: Ja.

Raimond: Isegi mulle?

Valter: Kõigile.

Raimond: No isegi mind oled Sa siis kartma hakanud. See üllatab!

Valter: Ma ei karda Sind, kuid meil on harjumusoks vaikida kõigist, millest vaikima peab - isegi kõigilähematele. Usun, et Sa mind mõistad!

Raimond: No-ja. Mind huvitas see ainult meie ühiste huvide seisukohalt. Ja mida te lähemas tulevikus kavatsete, kui ka see saladus ei ole?

Valter: Kavatsusi on palju, kuid neist enne teostamist rääkida oleks varajane.
(Paneb revolvri, mida ta kogu eeg käes hoidnud, palitu tasku ja istub sellesjärel kamina ette).

Raimond: (Kuna Valter midagi ei vasta) On Sul teada kuidas Arder nüüd elab?

Valter: Nagu igaüks meist, iga silmapilk valvel enda ja seltsimeeste elu eest.

Raimond: On Sul ta asukoht teada?

Valter: On. Kuid sellest pean samuti vaikima.

Raimond: Noh neeruvärne küll! Oled päris põhjalikult muutunud. Enne ei olnud meil üksteise ees mingisuguseid saladusi.

Valter: Ja. Kuid olud on vahepeal muutunud.

Raimond: Meie sõprus on ometi endine? Või arvad Sa teisiti?

Valter: Seda mitte, aga... Usaldan Sind samavõrra kui igat sõpra - kuid meie partei põhimõtted, meie tšotused on mulle kohustuseks. Ma pole varem nende vastu eksinud. - Ma ei eksin ka nüüd. Sa peaksid mind mõistma.

Raimond: Seda küll. Aga mind puudutab veidi Sinu usaldamatus. Puudutab peamiselt sellepärast, et meil varem üksteise ees mingisuguseid saladusi ei olnud.

Valter: Ja - varem. Varem elasime ainult endile. Mul on kahju, et ma Sulle täna sama-avameelne ei saa olla kui varem, sedamoodi, et ma Sulle tänasest tänu võlgnen kui enda elupäästjale. Kuid meie partei kord seob mind - oleksin olatu kui ma selle vastu eksiksin.

(Lühike vaikus)

Raimond: Oled vahepeal palju muutunud.

Valter: Ja. Usun.

Raimond: Väliselt võiks Sind juba viie-kümne aastaseks pidada.

Valter: Olen enda aastaid kahekordse energiaga elanud - see mõjub. (Lühike vaikus). Mind huvitab, on Sul mingisuguseid teateid minu naise üle.

(Jäeb luurvalt ja pisut irooniliselt ilmel Raimondile otsa vaatama).

Raimond: Minul? Millast Sa seda järel-dad?

Valter: Oled ju kogu aeg samas linnas elanud kus nädakki. Päälegi tundsid Sa ju minu naist.

Raimond: Sinu naist - seda küll! Tundsin küll.

Valter: Kui ma ei eksi, olid vist isegi päris veimustund temast.

Raimond: Ja. Seda küll. Ei ole põhjust salata. Ta oli ilus ja huvitav naine. Oleksid pidanud teda paremini hoidma.

Valter: Paremini?! Ma pole talle kunagi halb olnud. Parem ei saa enam kellelegi olla, kui mina temale olin. Kuid ma ei tundnud teda alul küllalt hästi. Naiste tundmiseks kulub palju aega. Mul polnud aega kunagi aega.

Raimond: Kuuldavasti on ta juba uue lemmiku leidnud.

Valter: (heitunult) Uue lemmiku?

Raimond: Ja. Kuuldavasti juba teistkorda abielus.

Valter: (ärevalt) Abielus?

Raimond: Ja. Räägitakse.

Valter: On see tõsi?

Raimond: Ja.

(Vaikus)

Valter: Võib olla on see ainult kuuldus?

Raimond: Vaevolt. Paljud räägivad.

Valter: Ammu juba?

Raimond: Juba mitme kuu eest!

Valter: Kellega?

Raimond: Ei tea kindlasti. Kuuldavasti ühe prantslasega.

(Vaikus)

Valter: Oled Sa teda mõnikord kohanud?

Raimond: Varem küll, kuid räägiti, et nad varsti peale pulmi siit ära sõitsid.

Valter: Ara sõitsid?! Kuhu siis?

Raimond: Kuuldav sti Pariisi.

Valter: (toetab pää raskelt kättele) sel-
lejuures ainiti Raimondile otsa
vaadates).

Raimond: Oled nagu näha, vahepüül palju
kannatand.

Valter: Kannatand! (Kõleda naeratusega)
Ja. Küllap vist.

Raimond: Mispärast Sul enda naisega lah-
kumine tuli?

Valter: Minu maailmavaate pärast.

Raimond: Oled enese vastu liig hoolimatu
olnud.

Valter: Võib olla.

Raimond: Oled enesest liiga vähe mõelnud.

Valter: Ei ole ka eriline voores enne-
kõike enesest liig palju mõelda.

Raimond: Ja - iseasi kui Sa sarnase enast-
salgava tegevusega midagi võitnud
oleksid! Kuid vaatamata Sinu ja
Su seltsimeeste tegevusest muu-
tub seisukord kordkorralt halve-
maks. Ja isiklikult oled nüüd
sarnases seisukorras, mida ise-
gi kõigesuuremale vaenlasele ei
sooviks.

Valter: Midagi ei muutu üleöö. Ja minu
olukord ei ole võrreldes paljude
seltsimeeste olukorraga kõige
halvem. Olen alles vaba - samal
ajal vaevlevad tuhanded vangla-
tes ja sajad meist on tapetud.
Mina elan alles ja mul pole
hüda midagi.

Raimond: Ja. Seda küll. Aga Sinugi pea
eest pakutakse juba üsna kena
summa.

Valter: (Äkki pead tõstes): Ega sina ometi sellest huvitatud ei ole?

Raimond: Mida sa minust õige mõtled?

Valter: Tegin ainult nalja. Pealegi minu pea on liig kõrgelt hinnatud. Olen juba vana! Juuksed on juba hallid. Sunnitöö aastad ja hili-semad kannatused on mõjunud. Ma pole enam endiselt kardetav. Kahjuks!

Raimond: Juba hallid! Oled vist vaevalt kolmkümmend viis aastat vana.

Valter: Ja - isiklikult on mul vähe järele jäänud, mida veel võiks keotada. Kõrgem elada!

Raimond: Aastate eest olid sa veel õige elurõõmus.

Valter: Arvad, et ma nüüd ei ole? Pole viga! Aastad teevad ainult pisut tõsisemaks.

Raimond: Mul on sinust kahju, sõber! Usun, et sa oleksid väärt paremat saatust.

Valter: Kõik isiklikud kannatused väärivad kogu tööliisklassi kannatuste kõrval vähe tähelepanu. (Läbi tuule mühina kostab väljast vali põrutus. Mõlemad tõusevad ohmunult).

Valter: Tulevad uuesti tagasi.

(Mõlemad kuulatavad).

Raimond: Langes vist mõni telliskivi. Noid põrub termilga slati alla. (Astub akna juurde ja kõrvaldab selle parempoolsest nurgast äsriide. Sügisõist pilkest pimedust läbibistavad vahetevahel heledad kiirtevihud).

Valter: Mida see tähendab? Mis valgus see on?

Raimond: See on Nordeni majak. (Akna juurest eemaldades). Sajab mis hirmus! Ilm on otse võimatult halb.

Valter: See kõik soodustaks põgenemist. Teeksin vist õieti, kui ma juba täna Sinu juurest lahkuksin.

Raimond: Ära räägi rumalusi. Vaevalt leiaksid Sa kusagilt parema peidupaiga. Pealegi on parem karta kui kahjatseda. Kui neil Sinu linnasolekust mingisuguseid andmeid oli, siis on just täna valve orakordselt tugev. Siit tulevad nad Sind vaevalt teistkorda otsima. Ja kuhu Sa enda vigase jalaga läheksidki. Vast astuksime edasi kõrvaltuppa. Seal saad puhata. Muretsen Sulle pisut süüa ja...

(Mõlemad väljuvad kõrvaltuppa. Ei möödu palju aega, siis saabub Raimond tagasi. Ta vaatab ettevaatlikult ringi ja lähestub siis vastaspoolsele seinale ning peatub külalise palitu juures. Peale lühikest närvilist otsimist selle taskudes, vahetevahel rahutult üle öla ukse poole vaadates, pöördub ta viimaks revolvrilt käsi hoides. Närviliselt selle mehhanismis mingisugusi muudatusi tehes, surub ta selle uuesti endisse tasku. Minekuks pöördudes otsustavalt ja enesega rahulolles).

Soe! (Väljub).

E e s r i e .

T e i n e v a a t u s .

Lava on jagatud kahte ossa.

Esimeses ruumis:

Hämar tuba, mida valgus-
tab vaevaliselt akna-
alusel lauale aseta-
tud lamp. Väljas lööt-
sub endiselt torn. Sa-
du on vaevopeal vähene-
nud, kostab ainult ük-
sikute harvade vihma-
piiskade krabin akna-
klaasidele. Laua kõr-
val istub Konrad.

Tuhme aknaid valgus-
tab vahetevahel tule-
torni kirgas ja läbi-
tungiv helk.

Kõrvaltoast saabub
Raimond. Ust onese jä-
rele tesa kinni tõm-
mates lähostub ta hii-
lides lauale ja istub
Konradi vastu.

Teises ruumis:

Üleni pime tuba. Lää-
bi torni mühina
kuuldub kuidas kõr-
valtuppa viiv uks
aegamisi avaneb. Ük-
sest langeb kitsas
valgusriba põrandale
ja vastaspoolsele
seinale. Praotatud
ukse avausest nihu-
tab Raimond end et-
tevaatlikult tuppa.
Ta lähostub aegami-
si hiilides akna lä-
heduses asuvale voo-
dile, kus Valter vä-
simusest raskesti
uinunud. Vähe aega
kuulatand, lähob
Raimond endise et-
tevaatlikkusega
tagasi.

Konrad: Magab?

Raimond: Ja.

Konrad: No, mis me siis teeme?

Raimond: Mis Sa arvad, kui katsuks veel
kord keskkomitee liikmete nimed
ja asukohte teada saada?

Konrad: Arvad Sa et ta avaldaks?

Raimond: Vast avaldaks.

Konrad: Ega ta ei avalda.

Raimond: Saaksime jälle oma ilusa summa-
kese.

Konrad: (kehiteb kaheldes õlgu)

Raimond: Noh, mis Sa arvad - jätame veel mõneks päevaks?

Konrad: Vaevalt! Ei usu et ta räägib. Need kuradid oskavad vaikida. Paremm pool muna kui tühi koor. Viimaks jääme veel kõigist ilma.

Raimond: Aga kui kuidagi katsuks.

Konrad: Kuidas?

Raimond: Noh, ... tuleb mõelda...

Konrad: Arvad Sa et see aitaks? Mina juba tunnen neid. On ju enne ka katsutud - ja kuidas veel. ~~Ega need Sa kivid rääkima.~~
Ega see esimene kord ei ole.

Raimond: No, mis Sa arvad? Mis me siis teeme?

~~Konrad:~~ Tuleb teatada. Muud midagi. ~~Teada järell. teada ja asi~~
korras. veel

Raimond: Võiks ju hommikul proovida.

~~Konrad:~~ ~~Et jät~~ juba. Lendab seegi sul viimaks minema.

Raimond: Kus ta läheb? On mõni minu käest enne läind?

Konrad: Noh! - Mäletad...

~~Konrad:~~ ~~Tasa, tasa!~~ Ara nii valju..!

Konrad: Ega te ei kuule.

(Mõlemad kuulatavad).

Konrad: Noh, seekord tuleb sulle au anda. Sarnast õnne juhtub harva.

Raimond: Ei olnud just kerge.

Konrad: Noh, kas meie simuleeritud läbiotsimine ei olnud eht?

Raimond: Ei või nurisoda. Kuidas te nii ruttu kohale jõudsite?

Konrad: Kihutesilme koha kui telefoneerisid, mootorrattastega siia.

Raimond: Ega sellest siiski suurt kasu ei olnud. Ega ta mind sellepärast hiljem rohkem ei usaldand.

Konrad: Pole meie süü.

(Vaikus)

Raimond: Mis Sa arvad. Parem oleks siiski kui me esielgu veel mõneks päevaks jätaksime.

Konrad: Ei ole mõtet!

Raimond: Vast saaksime siiski veel mõne teate?

Konrad: Ära looda. Järkub sellestki.

Raimond: Ei saa salata, südametunnistus ei ole seekord sugugi rahul.

Konrad: Nonoh! Oled sa naiseks muutunud?

Raimond: (vaikib)

Konrad: Noh, palju Sa siis minule lubad?

Raimond: Ära muretse. Ega Sa ilma ei jää.

Konrad: Seda küll aga...

Raimond: Raske öelda. Palju seal anda saab. Minu aineline seisukord on viimasel ajal õige raskeks muutunud.

Konrad: (pilkevvalt) Naise kleidid nõuavad palju kulu. Noh, palju Sa siis õieti saad?

Raimond: Kust minagi seda täpselt tean.

Konrad: Kes see siis paremini teab?

Raimond: Räägiti et viissada.

Konrad: Noh, viissada?! Arvad et mina ei tea? Handed lendavad kõrgelt.

Raimond: Noh? Palju sina siis arvad?

Konrad: Kuus tuhat.

Raimond: Kuus tuhat?

Konrad: No ei ole mõtet varjata. Olen mina sulle kunagi midagi varjanud?

Raimond: No, ega mina seda paremini ei tea. - Noh - hea küll! Palju sulle siis tuleks?

Konrad: No võiksid oma kolmtuhat ikka ära lubada.

Raimond: Nooh! Clod, sa hull või?

Konrad: Enne jagasime summad alati pooleks.

Raimond: Siis kui mõlemad ühevõrra tegine.

Sa unustad selle asjaolu hoopis ära. Ole ikka inimene. Ära kipu ahnitsena! Kurat võtku!

Konrad: Noh! Kelle abil Sa selle teenistuse said?

Raimond: Tasa, tasa! Ära nüüd kisenda!

Esimeses ruumis:

Teises ruumis:

Konrad:
Ei ole mõtet asjata vaielda. Kolmtuhat annavad ära. Ise saad kolmtuhat.

Raimond:
Ei ole palju sarnase ülesande eest. Arvad et mul seekord kerget on?

Konrad:
Milliega seekord Sul siis teistest kergetest erineb?

Raimond:
Ei ole kerge oma lapsepõlve sõpra ära anda.

Konrad:
Taga parmaks! Sentimentalsaks lähed ka kurat!

Pimedusest kuulduv kuidas Volter ärgates paar korda sügavasti hingab. Mõeldub vähe aega, siis tekitab ta end järsku istukile. Selles asendis jääb ta teravasti kuulatama.

Vähe aja pärast väljub ta tasa ja ettevastlikult voodist.

Ta valgustab korraks elektrilambiga (tasukulaternaga) ümbrust.

Ta on samuti riietatud nagu õhtul.

Sellejärele lähestub ta aegamisi ja ettevastlikult vahetukseni ja jääb sinna kuulatama.

Möödub vähe aega siis tuleb ta uuesti elektrilambiga ümbrust valgustades voodi juurde tagasi. Närvilise liigutusega võ-

tab ta padja alla pei-
dotud revolvri, seda
lauale asetatud elekt-
rilaterna valgusel
korraks vaadeldes.

Siis läheb ta uuesti
ettevaatlikult ukse
kõrvale ja jääb sinna
pinevalt kuulatama.

Raimond: Ega kõik sinuks ei ole. Arvad,
et mul südametunnistust enam
ei olegi.

Konrad: Inimene on inimene.

Raimond: Seekord on ta minu - sõber!

Konrad: Ah, jätta juba! Ära toina!

Raimond: Kui mu aineline olukord parem
oleks, siis oleksin seekord
kindlesti teisiti teinud. Kuid -
nüüd on juba hilja...
Varem ehk hiljem oleks ta küll
ikka tebetud.

Konrad: Ah, ära targuta! Inimene on ini-
mene. Kui me oma ametikohuste
tähtsuse tutvuste ja sõprustega
hakkame arvestama, siis me küll
kuigi kaugale ei saa.

Raimond: Jah - aga südametunnistus...

Konrad: Noh, tööpoolest, ega Sa naine
ei ole.

(Raimond vaikib).

Konrad: Noh, palju siis jääb?

Raimond: (närviliselt) Ah, ära muretse!
Saad oma kolmtuhat ära.

Konrad: Mis Sa arvad, mis Sinu tuvi-
kene ütleb, kui ta seda kuuleb?

Raimond: Noh, mis ta ikka ütleb, saab
oma viisi uut kleiti.

Konrad: Ja on siis erakordselt lahke?
(naerab laisalt).

Raimond: Peaasi, asi tuleb vaikselt ära õigendada. Ja rohkem pole sellest vaja rääkida, kui tarvis on.

Konrad: Ära karda. Olen ma kunagi rohkem kõnolenud kui vaja on olnud?

Raimond: Noh, tuleks vist minna.

Konrad: Kas Sa rohtu andsid?

Raimond: Mis rohtu?

Konrad: Une rohtu.

Raimond: Kellele?

Konrad: (osutab päega kõrvaltõu poole)

Noh, sinna.

Raimond: Ei võtnud.

Konrad: Ärkab ehk veel üles?

Raimond: Noh oli teine päris otsas, jäi magama nagu surnu.

Konrad: Ega ta midagi ei aimand?

Raimond: Mida? Ega see mul esimene kord ei ole. Pealegi pidi see simuleeritud läbiotsimise katse vähemalt kahtlused kaotama.

Esimeses ruumis:

Teises ruumis:

Konrad:

Vaata igaks juhtumiseks veel kord järele.

Raimond:

Ei ole mõtet.

Konrad:

Parem kartä kui kahetseda.

Raimond:

(tõuseb, avab ukse ja hiilib ettevaatlikult kõrvaltõu. Möödub vähe aega siis tuleb ta sealt tagasi rahulikuna, ust enese järele lukustades).

Valter kiirustab ukse juurest eemale ja aseneb endiselt voodisse.

Raimond saabub ettevaatlikult tuppa. Ta seisatab korraks kuulatades ukse kõrval ja väljub sellejärele uuesti. Vaevalt on ta väljunud, kui Valter kiirasti voodist tõuseb ja uuesti ukse juurde ruttab.

Esimeses toas:

Teises toas:

Reimond:

Mis sa arvad, kas kut-
sume Jordi ka kohale?

Konrad:

Cleksi nagu pidulikum.
- Kumb meist siis
läheb?

Reimond:

Lähme mõlemad.

Konrad:

Cleksi vast parem
kui teine meist
valvama jääks.

Reimond:

Ei ole mõtet. Val-
ve on nii kui nii
väljas.

Konrad:

Kui naised vast
sinna ei lähe.

Reimond:

Need julgevad
õösel sinna min-
na?! Ära ole nõ-
der!

Konrad:

Mitnemeheline val-
ve väljas on?

Reimond:

Vist kümme meest.

Konrad:

Lähme siis. Mind
huvitab ka missu-
guse näo see Jord
siis õieti teeb?!

Reimond:

Teeme siis ruttu!

(Mõlemad väljuvad tagauksest)

Valter kuulab pidevalt kogu aeg taskuvahtamis
revolvrit käes hoides.

Valter ootab vähe
aega, siis tormab
teise tuppa telefoni
juurde, telefonierib:
Kas Merder? Saatke koh-
he 30 kotti turvast
Valguse tn.80. Ja 5mtr.
puid... all right!...

Kolmas vaatus:

Üleni pime tuba. Väljas hundab torm. Sa-
du on vahepeal valjenenud. Tugevad vihma-
hood löövad krabinal aknaid.

On möödunud paar minutit Raimondi ja
Konradi äraminekust. Valter valgustab
elektrilambiga ettevaatlikult ümbrust. Ta
kiirustab akna juure, et sed avada, kuid
kardinaid ettevaatlikult kõrvale lükates
selgub, et aknad on vahepeal suletud ras-
kete raudsete luukidega. Siis ta ruttab
välisukse juure, see on lukkus.

Samal silmapilgul kuuleb ta kuis võti
kõrvaltappa viiva ukse lukus ragiseb. Ta
pöördub ehmunult, samal ajal revolvri
järelle haarates. Uks langeb avanedes pä-
rani. Selle lähel seisab ema kõrgeltõs-
tet käes latern.

Valter (päranil silmil otsegu viirastust
nähes)röömsalt, peaaegu hõisates):
Ema! Armas ema! (Tormab talle vas-
tu. Haarab ta enda sülelusse. Suud-
leb ta silmi ja otsaesist).

Ema (õnnelikult) Poeg! Minu ainus, ainus!
(end äkki vabastades, hirmunult) Nad
tapavad Sind, kui Sa ennem ära ei
saa! Valter!

Valter: Noh, mind ei tapeta nii kergesti.
See ei olene nende tahtmisest
üksi. Siis nad oleksid seda ju
ammu teinud. Siin on minul ikka
ka kaasa rääkida.

Ema: Oh, kuidas ma sind ootasin... Ööd
ja päevad... Ja kui sa teaksid
kui halvad on inimesed!

Valter: Mitte kõik emake, mitte kõik.

Ema: Ja, mitte kõik. Sina oled palju, palju parem.

Valter: On teisigi. Mina pole midagi. Häid inimesi on palju.

Ema: Ei mina usu seda enam. Ma olen nii palju halba näinud.

Valter: Nüüd on sellel lõpp. Nüüd viin sind endaga ühes ära siit - sellest haisevast kõntsast välja. Oleksin seda teinud juba palju varem, kuid ei teadnud kus sa oled. Otsisin, kuid tänaseni asjatult.

Ema: Oh poeg! Mis nüüd minust. Kui sa aga ise pääseksid. Sa peaksid vist kohe minema.

Valter: Sinuta ei lähe ma kuhugile, ema!

Ema: Pead minema. Muidu nad tulevad!

Valter: Pole viga.

Ema: Nüüd ma tean, kui hirmsad on inimesed. Ei teadnud seda varem! Arvasin, et elu on... Mis ma küll siin olen pidanud nägema!

Valter: Nüüd on sellel lõpp. Tubli emakene!

Ema: Juuksed hakkavad sul juba halliks minema, nii noorelt! (äkki otsegu unest ärgates) Ja kamponit sul vist ka ei ole, nüüd on ju ilmad nii külmad! Nüüd on mul jälle hea elada. Ma olen sind näinud. Ja kui sa ikka elus oled, siis on kõik hästi.

Valter: Pole viga, Nüüd ei lahuta meid enam ükski. (ironiliselt) Minu sõber lubas ju mind varjata.

Ema: Pole see su sõber, poeg! Ju sa seda peaksid juba teadma.

Valter: Tean, ema! Tean kõik. Nüüd oota vähe. Nüüd valmistame järgnevate sündmuste vastu! Tubli ema! Küll sa näed. Kõik läheb hästi. Otsisin sind aastate kaupa. Ja nüüd, kui sina siin oled, siis läheb kõik hästi. On siin kelder? Ja? Hüva! Kui laskmine algab, siis lähed sinna ja hiljem lähme üheskoos. Parem, kui juba kohe lähed.

Ema: (poja ümbert haarates). Ma ei lähe kusagile sinu juurest. Mitte kusagile.

Valter: Ära minu pärast kardada. Ma ei ole üksinda. Mine nüüd julgesti. Ma lähen nüüd sean asjad korda. (Ruttab kõrvaltuppa, kus laua lükkab kummuli ja selle lohistab ukse ette. Laua taha chitab ta toolidest, kapist ja muudest mööblitest korraliku barrikaadi. Ema vaatab ta toiminguid erutusega, mida püüab kogu aeg maha suruda).

Ema: Kuidas sa üksi... Kui nad sind nüüd tapavad?

Valter: Ma pole üksi. Ei siin ega mujal. Pool maailma on meiega. Varsti terve maailm. Ma pole kusagil üksinda.

Ema: Ja sa ei kardagi?

Valter: (endiselt barrikaade ehitades). Mida ma pean kartma? Sina oled ju minuga ja kõik, kes õiged ja ausad on - on minuga. Miks ma siis peaksin kartma?!

Ema: Aga nad toovad terved väed siia.

Valter: Eks me vaata, kes varem jõuavad.

Maret: (On samal ajal peaaegu märkamatult saabunud kõrvaltoa lävele. Ta näeb alul vaid ema. Poolal häälel kurjustades) Mida sina vanamoor siit otsid? Kes sind lubas siia tulla? (Teise toa lävele tulles, ehmunult) Mis see tähendab?

Valter: Tere iludus! Loodetavasti sa tunned mind vist veel. Frakki mul küll seljas ei ole! Aga ehk suvatsete kõnelda?!

Maret: (Üllatust teeseldes) Valter! Kuidas sina said siia?

Valter: (Irooniliselt) Igatsusest sinu järele! Ikka igatsusest sinu järele!

Maret: Miks sa pilkad? Mina pole sind ialgi unustanud!

Valter: On näha jah.

Maret: (Nõutult ringi vaadates) Sina ei usu küll, aga...

Valter: Usun, usun! Kuigi raske kujutleda, et sinusugune iludus igatseb ühe lihtsa kommunisti järele. Hulk aega seda küll pole olnud märgata.

Maret: Ma ei teadnud sinust midagi. Ajad läksid nii segaseks. Ja sina kadusid ära... ja...

Valter: Ja sul oli sellest hirmsasti hea meel. Räägi aga julgesti edasi. Leidsid selle, kes sulle kolme keidi asemel kolmkümmend võis osta. Kuigi iga kleit su seljas nõretab verest ja on saanud juudase tööga. Aga see pole ju sulle tähtis. Rõõmustav jällenägemine, üks ole!

Maret: (Seisab hirmunult, ilma et oskaks sõnagi lausuda).

Valter: Noh, räägi siis! Kas jällenägemise rõõm on nii suur, et päris tum-

maks võtab kohe?

Marjet: (Teesklova süütusoga) Sa süüdistad mind päris alusetult. Milles ma süüdi olen, kui sina ära kadusid? Sa süüdistad mind täitsa, päris alusetult. Usu mind! Mis ma siis teinud olen? Mina olen sinu vastu täitsa endine. Ma olen sind niisugatsenud, aga sina...

Valter: (Vihasena) Jää kord juba vaib. (rahulikult). Jätkub sellest maskeraadist. Kui sul oleks ka tuhat maski, mina tunnen sind iga maski alt.

(On kuulda, kuid võti lukusaugus ragiseb. Selle järelle püütakse ust avada, kuid barrikaadide tõttu see ei õnnestu).

Valter: (Revolvrilt haarab, enda ette) Kurat, jäävad hiljaks! (Ema) Ema! Tee nii nagu sulle soovitasin.

Ema: (Kõhkleb) Ma ei lähe kusagile - ma jään siia!

Valter: (Valjult, resoluutselt): Sa teed nii, nagu ma sulle ütlesin!

Ema: Hea küll siis... aga... (Pöördub minokuks, kuid kõhkleb veelgi)

Marjet: (On samal ajal hommik-mantli taskust haaranud revolvri. Tõstab selle Valteri suunas).

Ema: (Kariatab ja sõõstub Marjeti juurde. Kõlab vali revolvriripauk).

Valter: (Pöördudes, rahulikult) Või niimoodi! Halvasti lastud! Väga halvasti!

Ema: (On haaranud Marjeti käest. Mõlemad rabelevad).

Valter: (Ruttab ema abistama) (Seob Maret
käed seljataha, Maretile): Ah niimoodi! Kõike oleksin sinust uskunud - seda mitte! On närusust! (Ema'le, suure soojusega) Tänan sind ema! Vii ta keldrisse ja valva seal ta järele.

Ema: (Tõukab Maretit enda ees uksest välja. Mõlemad väljuvad) (Samal ajal kostavad uksele valjud koputused ja hüüded: "Seaduse nimel, tehke lahti!" Järgnevad pörutused ja löögid uksele).

Valter: (Kustutab tulet ja hoidab barrikaadide taha pikali. Algab vastastikkõne tulistamine. See kostab pisut aega. Siis kostab väljast Raimondi hüüe): "Ärge laske majja. Te tapate niiviisi ka minu naise!" (Sellele järgneb uus hüüe) "Kuraldile kõik! Kes nüüd sinu naisest saab küsida. Tulistage edasi!" (Tulistamine jätkub)

Valter: (endamisil saajatades): Noh, padrunid on varsti otsas ja ikka nad veel ei tule. Pole midagi teha. (Väljast kostab uus, kordkorralt ägenev laskmine ja hüüe: "Noh, ärge laske oma inimesi! Näete ju!") (Järgnevad üksikud hüüded, karjatused. Sellejärele on kuulda põgenevate sammude müdinat).

Valter: (Lõpetab tulistamise ja jääb kuulatama): Väljast kostab varsti uus koputus uksele ja hüüe: "Viisnurk! Omad tulid! Kõik on korras! Ava uks!"

Valter: (Kõrvaldab kiiresti barrikaadid. Uks avaneb. Lävele ilmuvad üksikud revolutsionärid. Valter süttab tule).

Revolutsionäär: Noh, surun kätt! Jäime küll pisut hiljaks. Aga kõik läks hästi. Ega sul midagi viga ei ole?

Valter: Kõik on korras.

Revolutsionäär: Nüüd kiiresti! Muidu on siin varsti terve sõjavägi.

Valter: Godake! Minu ema! Toon ta ära. Tomata ei lähe ma kusagile.

See: (sõnadega) Siin ma olengi.

Valter: Tubli! Aga kuhu see... (ei loia oma endisele naisele nimetust) see jäi?

See: Jätsin ta keldrisse loidisema. Mõtlesin korra, et... aga ei mina hakka inimest lööma.

Valter: Hea küll. Las lödiseb edasi. Kas Raimond pääses põgenema?

Revolutsionäär: See ei põgene enam kusagile. See nuhk sai oma jao.

Valter: (Kätt oma õlule toetades) Noh, ema! Lähme nüüd!

See: Ma viitaks omaid asjad ka kaasa.

Valter: Pole vaja. Nende järel tuleme edaspidi. Kas talvel, kevadel või suvel. Ja siis juba vabastame terve rahva, terve maa, vabastame jäädavalt! Ja siis algab siin teistsugune elu!

(E o s r i e)

ENSV
Riigiraamatukogu
No 5 16171

S. 16171

S. 16171